

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

číslo časopisu Zprávy památkové péče, které se Vám dostává nyní do rukou, je součástí aktivit Národního památkového ústavu k mediálnímu tématu pro rok 2017 s názvem Krajina a podtitulem Kulturní i přírodní dědictví. Národní památkový ústav vyhlásil toto téma jako celoroční předmět svého zvýšeného zájmu.

V souvislosti s památkovou ochranou si pod pojmem krajina vybavíme především krajinu komponovanou, umělecky ztvárněnou. Jen málokdo si však představí krajinu spojenou s průmyslovou výrobou. To mělo vliv i na přípravu tohoto čísla – ačkoliv se zdálo, že v zemi spojené v nedávné historii s bohatou průmyslovou minulostí nebude složité shromáždit k tématu průmyslové krajiny řadu zobecňujících studií, narazili jsme zpočátku na problém, že vlastně není jasné, jak průmyslovou krajinu specifikovat a definovat. Česká památková péče má sice poměrně dlouhou tradici v ochraně území s kulturně-historickými hodnotami, dochovanými územními celky s pozůstatky výrobních činností se však dosud zabývala jen okrajově, většinou v souvislosti s poněkud problematickým prohlašováním liniových staveb (ať již v podobě železničních tratí nebo vodohospodářských soustav) za kulturní památky. Většinu z mnoha našich památek technické a industriální povahy přitom nelze od krajiny oddělit. Například liniová díla se ze své podstaty krajině nejen přizpůsobují, ale zároveň ji také výrazně mění. Přímou z povahy krajiny pak vyplývá také charakter dochovaných dokladů využívání rozmanitého přírodního dědictví, zejména pozůstatků po těžbě a zpracování nejrůznějších surovin.

Už z tohoto letního načrtnutí je zřejmé, že v jednom čísle časopisu není reálné všechny otázky spojené s tématem průmyslové krajiny a souvisejícího specifického kulturního dědictví obsáhnout. Svazek, který nyní čtete, se na ně ale pokouší alespoň upozornit.

Široké spektrum souvislostí vzájemících se na téma průmyslové krajiny otevírá dvojice úvodních textů. Článek Věry a Karla Kučových nabízí přehledně zpracovaný nástin dochovaných typů průmyslové krajiny v českých zemích. Následující studie Věry Kučové téma doplňuje úvahou o možnostech ochrany těchto krajín, k níž lze řadu inspirací hledat v zahraničí. Další texty se pak věnují jednotlivým specifickým podobám a segmentům průmyslové kulturní krajiny. Rozsáhlá studie Petra Freiwilliga sleduje pozoruhodný fenomén lineární průmyslové krajiny rozprostřené podél vodních toků, a to na příkladu Frýdlantska, zaměřeného v minulosti na textilní výrobu. Doslova z jiného soudku čerpá text Lucie Radové, představující chmelařskou krajinu Žatecka. V památkovém kontextu zcela nezpracovaná je pak proměna české krajiny v důsledku elektrifikace, které ve své studii věnuje pozornost Martin Boháč, a stejně tak výstavba průmyslových skladů a skladišť, na kterou upozorňuje studie Lukáše Berana.

Číslo by nepochybně nebylo kompletní bez dvou témat: dnes již zcela samozřejmou součástí historické kulturní krajiny je železniční soustava, o které pojednává příspěvek Karla Hájka, ceněnými novodobými krajinnými dominantami pak jsou tovární komíny, kterými se v rámci čísla zabývají hned dva články, Martina Vonky a Michala Horáčka. Příspěvek Václava Matouška a Romana Brejchy v závěru čísla připomíná vliv, který mělo na krajinu zpracování dřeva a příprava dřevěného uhlí. V poslední studii čísla od Jaroslava Zemana je pak představena pozoruhodná památka stojící už na samotném pomezí našeho tématu, užitná stavba, která neslouží výrobě, dopravě ani těžbě, nýbrž člověku – nemocnice v České Lípě.

Jak je již zvykem, je číslo dále doplněno o tematicky související kratší příspěvky, zprávy a recenze.

Z bohaté typologie kulturních krajín jsou krajiny průmyslové jedny z nejmladších, přesto jsou paradoxně asi nejvíce ohrožené. Proto je naší povinností specifikata, hodnoty a význam průmyslových krajín a jejich dochovaných součástí popsat a upozornit na ně. Zprávy památkové péče se o to snaží již tradičně. Technickému dědictví náš časopis dosud věnoval pět monotematických čísel (8/1993, 2/1995, 9/2000, 4/2004/, 3/ 2013). Doufejme, že v pořadí šesté číslo věnované průmyslové krajině se stane inspirací pro další badatele, vážné zájemce o obor i širší odbornou veřejnost.

Ing. arch. Eva DVOŘÁKOVÁ

OBSAH

IN MEDIAS RES: INDUSTRIÁLNÍ KRAJINA ČESKÝCH ZEMÍ

Věra Kučová, Karel Kuča; Úvahy nad průmyslovými krajinami České republiky / 491

Věra Kučová; Průmyslové krajiny jako součást kulturního dědictví / 505

Petr Freiwilleg; Linearita a kontinuita. Příspěvek k výzkumu průmyslové krajiny na příkladu Frýdlantska / 515

Lucie Radová; Chmelařská krajina Žatecka ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století / 529

Martin Boháč; Proměna české krajiny první poloviny 20. století vlivem systematické elektrifikace území / 535

Karel Hájek; Železnice a krajina / 546

Lukáš Beran; K domácímu vývoji typologie, konstrukce a architektury skladů zboží / 550

Martin Vonka; Transformace továrních komínů od funkčních staveb k významným symbolům průmyslové revoluce / 556

Michal Horáček; Deset komínů benešovského pivovaru a sladovny.

Komín jako symbol, nebo jako funkční část provozu? / 563

Václav Matoušek, Roman Brejcha; Milířské – drobné památky na pálení dřevěného uhlí v našich lesích. Tři příklady z Brdské oblasti / 572

Jaroslav Zeman; Nemocnice na kraji města: druhý život avantgardy / 581

RŮZNÉ

Hornický region Krušnohoří/Erzgebirge (*Olga Bukovičová*) 591/ Výjimečná krajina národního hřebčína v Kladruzech nad Labem se uchází o zápis na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (*Roman Zámečník*) 597/ Analýza stavu depozitárních prostor a sestavení projektu k jeho zlepšení pomocí Metodiky reorganizace muzejního úložiště (RE-ORG) (*Barbora Kulhavá*) 600/

RECENZE, BIBLIOGRAFIE

Dvě (tři) knihy o industriálním dědictví (*Karel Kuča*) 604/ Chebské historické krovy (*Jan Veselý*) 605/ Kulturní dědictví Severní státní dráhy (*Lenka Zelená*) 607/

SEMINÁŘE, KONFERENCE, AKCE

Požární ochrana industriálních památek a historických budov. 36. odborně metodický den NPÚ, 15.–16. 6. 2017, Brno (*Eva Dvořáková*) 607/ Výstava Z Vídně na sever mapuje dvě páteří železniční tratě České republiky (*Petra Batková*) 608/ Proběhl 6. ročník semináře Památky zahradního a krajinářského umění, jejich historie a současnost v zahradě vily Stiassni v Brně (*Roman Zámečník*) 608/

RESUMÉ

Summary / 609